

**Лідія Яременко,**

директор Інституту архівознавства НБУВ,  
канд. іст. наук

## Біобібліографічний інформаційний ресурс про нагороди Національної академії наук України

Рец. на кн.: **Цибань В. О.** Нагороди Національної академії наук України. Золота медаль імені В. І. Вернадського. Премії імені видатних учених України. Відзнаки. – К. : Вид. дім «Академперіодика», 2010. – 400 с.

За роки незалежності в Україні значно зріс інтерес фахівців до першоджерел, всього масиву інформації стосовно становлення, розвитку, досягнень вітчизняної науки. Мають визнання, успіх, популярність дослідження з історії Національної академії наук України, видання, які розкривають ті чи інші аспекти багатогранної науково-дослідної академічної діяльності, надають біобібліографічні відомості про видатних учених НАН України та їх вагомні творчі здобутки\*. Гідним продовженням цього поважного списку, без сумніву, є щойно виданий довідник В. О. Цибаня «Нагороди Національної академії наук України. Золота медаль імені В. І. Вернадського. Премії імені видатних учених України. Відзнаки».

---

\* Академія наук України / за ред. А. П. Шпака. – К.: Наук. думка, 1993. – 192 с.; Історія Академії наук України. 1918–1923 : документи і матеріали. – К.: Наук. думка, 1993. – 576 с.; Історія Національної академії наук України. 1924–1928 : документи і матеріали. – К.: НБУВ, 1998. – 762 с.; Історія Національної академії наук України. 1929–1933 : документи і матеріали. – К.: НБУВ, 1998. – 542 с.; Кульчицький С. Історія Національної академії наук України в суспільно-політичному контексті : 1918–1998 / С. Кульчицький, Ю. Павленко, С. Руда, Ю. Храмов. – К.: Фенікс, 2000. – 527 с.: іл.; Історія Національної академії наук України. 1934–1937 : документи і матеріали. – К.: НБУВ, 2003. – 831 с.; Історія Національної академії наук України. 1938–1941 : документи і матеріали. – К., 2003. – 920 с.; Історія Національної академії наук України. 1941–1945. Частина 1 : документи і матеріали. – К., 2007. – 808 с.; Історія Національної академії наук України. 1941–1945. Частина 2 : додатки. – К., 2007. – 576 с.; Історія Національної академії наук України. 1946–1950. Частина 1 : документи і матеріали. – К., 2008. – 604 с.; Історія Національної академії наук

У рецензованому виданні вміщено і систематизовано інформацію про нагороди, премії та відзнаки, запроваджені в НАН України за весь 90-річний період її існування, зроблено узальнену довідку про історію заснування кожної нагороди.

До переліку нагород, премій та відзнак НАН України входять: Золота медаль імені В. І. Вернадського, премії імені 71 видатного вченого, 5 заохочувальних відзнак («За наукові досягнення», «За професійні здобутки», «За сприяння розвитку науки», «За підготовку наукової зміни», «Галант, натхнення, праця»), почесне звання доктора honoris causa «Почесний доктор НАН України» (присвоюється з 1998 р.), премії для молодих учених та студентів вищих навчальних закладів за кращі наукові роботи.

Книгу відкривають відомості про найвищу відзнаку Національної академії наук України «Золоту медаль імені В. І. Вернадського НАН України», яку було засновано у 2003 р. на честь першого президента Української академії наук – всевітньо відомого вченого, академіка В. І. Вернадського, а також з метою відзначення вчених за видатні досягнення в галузі природничих, технічних та соціогуманітарних наук, наукових праці, відкриття, винаходи, що мають важливе на-

---

України. 1946–1950. Частина 2 : додатки. – К., 2008. – 716 с.; Національна академія наук України. 1918–2008: до 90-річчя від дня заснування. – К.: КММ, 2008. – 624 с.; Відділ сільськогосподарських наук АН УРСР (1945–1956) : збірник документів і матеріалів. – К.: Аграрна наука, 2008. – 348 с.; Борис Євгенович Патон. Біобібліографія. – К.: Наук. думка, 2008. – 624 с.; Національна академія наук України : Персональний склад, 1918–2008 / укл.: В. М. Палій, Ю. О. Храмов. – 5-те вид., доп. і випр. – К.: Фенікс, 2008. – 352 с.; та ін.

укове й практичне значення та утверджують авторитет української науки.

Провідне місце у довіднику займає інформація про іменні академічні премії. Ці нагороди відображають поступ вітчизняної наукової галузі, її численні досягнення, що здобули славу науці України. Наші вчені завжди активно і успішно працювали над вирішенням нагальних суспільних завдань, ними було досягнуто значних успіхів у багатьох наукових галузях, розвинуто традиційні та започатковано нові наукові, науково-технічні напрями, засновано цілі наукові школи. Їх фундаторами були видатні математики М. М. Крилов, М. М. Боголюбов, Ю. О. Митропольський, механіки С. П. Тимошенко, М. О. Лаврентьев, Г. С. Писаренко; фізики К. Д. Синельников, В. Є. Лашкаръов, А. Ф. Прихотько, О. Я. Усиков; астрономи М. П. Барабашов, С. Я. Брауде; геолог П. А. Тутковський; матеріалознавці І. М. Францевич, В. І. Трефілов; хіміки Л. В. Писаржевський, О. І. Бродський; біологи і медики Д. К. Заболотний, О. О. Богомолець, М. Г. Холодний, М. М. Амосов. Всесвітньо відомими стали українські школи електрозварювання Є. О. Патона та кібернетики В. М. Глушкова. Широке визнання отримали економічні й гуманітарні школи економіста М. В. Птухи, історика М. С. Грушевського, сходознавця А. Ю. Кримського та ін.

Саме на честь цих видатних вчених і були засновані іменні відзнаки. Вони стали визнанням їх творчих здобутків, вшануванням їх пам'яті не тільки на теренах України, а й у всьому світі. Такі заохочення присуджуються Академією за визначні досягнення у розвитку фундаментальних і прикладних наукових досліджень, за підвищення міжнародного авторитету наукових академічних шкіл, реалізацію соціальної і економічної політики держави, розроблення та впровадження нових наукових рішень, ефективних технологій за зміцнення науково-технічного потенціалу країни.

Заслужують на увагу короткі довідки про видатних учених України, на честь яких було засновано премії. При їх написанні автор спирався на дані особових справ учених, що зберігаються у Науковому архіві Президії НАН України, а також використовував численні публікації, довідкові видання, дисертаційні дослідження тощо. Позитивом видання є те, що у ньому подається повний перелік 71 премії імені видатних учених (загалом було засновано 74 премії, але премії імені Д. З. Ма-

нуїльського та імені О. Г. Шліхтера скасовані постановами Президії АН України від 08.05.1992 № 124 та від 16.07.1992 № 238, а заснована у 1972 р. премія імені В. І. Вернадського з 2007 р. не присуджується в зв'язку із заснуванням Золотої медалі імені В. І. Вернадського), започаткованих у різні роки діяльності Академії наук України, вказуються всі вихідні дані постанов Президії НАН України чи Уряду радянської та незалежної України. Загалом лауреатами премій стали майже 1500 українських та іноземних вчених.

Довідкове видання є цікавим і актуальним також з огляду на те, що його автором вперше подається повний список лауреатів премій імені видатних учених НАН України за всі роки. Досі ця інформація була розпорошена по різних урядових періодичних виданнях та містилась в архівних документах. Розширює джерелознавче значення рецензованого довідника і представлена у додатках документна база, де наводяться документи-постанови органів влади, Президії Академії наук про заснування нагород, премій та відзнак з їх описами. Збагачує зміст видання і вдало сформована добірка фотоілюстрацій.

Разом з тим, у роботі, на жаль, відсутня інформація про премії НАН України для молодих вчених та студентів вишів за кращі роботи. У такому виданні цілком доречним був би і список вчених, яким Президія НАН України з 1998 р. присвоює звання «Почесний доктор Національної академії наук України».

І все ж проведений ретельний джерелознавчий пошук та науковий аналіз дав автору можливість узагальнити й представити широкому читачьому загалу достатньо повну і об'єктивну інформацію про іменні академічні нагороди та відзнаки. Незважаючи на окремі недоліки праця В. О. Цибаня «Нагороди Національної академії наук України. Золота медаль імені В. І. Вернадського. Премії імені видатних учених України. Відзнаки» гідно репрезентує наукові здобутки України, вона становить значний інтерес не лише для представників окремих наукових галузей, які своїм доробком можуть претендувати на одну з запроваджених нагород, але й для дослідників історії науки, фахівців, що працюють в інших наукових та науково-освітніх установах країни, цікавляться розвитком науки в Україні, зокрема, історією Національної академії наук України.